

Tema: Husdjur

Bakom texterna – reflektioner om dikterna

Edith Södergran: Lyckokatt

Edith Södergran (1892–1923) är den mest kända av de finlandssvenska författarna som introducerade modernismen i svensk poesi. Dikten ”Lyckokatt” som ingår i hennes debutbok *Dikter* (1916) är till sin form modern genom att sakna rim och bunden rytm, men använder traditionella grepp som upprepningar.

Diktens titel ”Lyckokatt” är ett ord som Södergran själv skapat. Det kan tolkas som en katt som ger lycka eller en katt som är lycklig. Att diktjaget tilltalar katten visar att de känner varandra och har en nära relation, som den mellan en djurägare och ett husdjur. Edith Södergran tyckte själv om katter och bland bevarade fotografier som hon tagit finns flera bilder på katter.

I dikten har diktjaget en katt i famnen och önskar att katten ska skaffa ”tre ting”: en ring, en spegel och en solfjäder. Men det är ändå inte de konkreta föremålen som står i centrum utan deras symboliska betydelser. Ringen av guld kopplas till lycka, utan att det preciseras om den står för en romantisk relation eller rikedom. Spegeln symboliserar en längtan efter skönhet och yttre bekräftelse. Solfjädern som rent konkret kan ge svalka ska i dikten i stället hjälpa till att få undan oönskade tankar som hänger kvar. På de två sista raderna har diktjaget en önskan till som riktas till lyckokatten: att få veta mera om sin framtid.

Katten i dikten är passiv och läsaren får inte veta mer om den än att den spinner. Att den spinner är ett tecken på att den trivs, något som stöder diktjagets tolkning att katten är lycklig eller en bärare av lycka. När diktjaget vänder sig till katten med sina stora önskningar framstår katten som mäktigare än människan: den kan välja att uppfylla eller inte uppfylla människans önskningar. Dikten problematiserar därigenom också maktbalansen mellan människan och djuret.

Språkligt sett är dikten enkelt utformad. Den innehåller några ålderdomliga formuleringar:

- en gyllne ring = en gyllene ring, en ring av guld
- påhängsna tankar = tankar som tränger sig på, tankar som är störande och inte vill lämna jaget

Knud Sørensen: Køerne

I Knud Sørensens (1928–2022) dikter har den danska landsbygden en framträdande plats. Dikten ”Køerne”, publicerad 1987, betonar från början kornas betydelse för det öppna, gröna, danska jordbrukslandskapet. Där dras en klar gräns mellan människan och korna som kollektiv. I den andra delen av dikten problematiseras däremot bilden av korna som ett enhetligt kollektiv med exempel på hur enskilda kor gör något annat än flocken och därmed ges individualitet och aktörskap, likt människan. I den tredje och sista delen av dikten betonas skillnaden mellan djur och människa på nytt i beskrivningen av ”de riktige køer”, för att ändå i slutet upphävas helt: Dikten utmynnar i tanken att de riktiga korna är återfödda bönder och att de riktiga bönderna är återfödda kor. Både bönderna och korna behövs för det gröna, danska landskapet och det de har gemensamt är den organiska närheten till naturen.

Det finns inget jag i dikten, men däremot i början ett ”vi” som i första hand syftar på den danska befolkningen: ”hvis det ikke var for køerne, / ville vi ikke have / et grønt Danmark.” Mer generellt representerar detta ”vi” människan och det är människans perspektiv som präglar dikten. Hur naturen och människan ser ut ur kornas perspektiv framgår inte av dikten.

Dikten är uppbyggd av korta rader, med bara några få ord per rad. De korta raderna ger de enskilda orden större tyngd och pauserna vid radbytena sänker tempot. Rent tekniskt är det radindelningen som gör dikten till en dikt; utan radbyten skulle det vara fråga om en helt vanlig prosatext. Däremot är de flesta meningarna långa, som i den andra delen av dikten som består av en enda mening.

Styrk sprogforståelsen med nordisk lyrik, 2026

Ordförklaringar:

sortbroged = svartbrokig

ensfarved = enfärgad

jersey = korasen jersey

tygge drøv = idissla

Gro Dahle: Den aller tristeste hunden i huset

På ett konkret plan berättar Gro Dahles dikt om ett möte mellan en hund och en katt i en trappa. Katten ser hunden och tilltalar den, vilket ger hunden anledning att verbalisera sin situation. Hunden är ledsen för att den tappat bort sig själv. Katten bemöter hunden med empati och förståelse och erbjuder en konkret lösning på hundens existentiella problem. Ur kattens synvinkel är hunden inte alls borta utan tvärtom helt närvarande, sittande på det tredje trappsteget. Tack vare katten hittar hunden alltså sig själv på nytt. De blir vänner och dikten slutar med att de beger sig ut på en promenad.

På ett mer symboliskt plan handlar dikten om bekräftelse och vänskap. Hunden som i existentiell mening är vilsen i livet upplever en bekräftelse genom att katten ser och förstår den. Den får på nytt känna sig som del av ett sammanhang och mötet leder till en ny vänskap. Fastän hund och katt i många kontexter stereotypiskt gestaltas som varandras fiender visar dikten att fördomsfri öppenhet mot den andre är grunden för att bygga relationer. Trots att inga människor förekommer i dikten är det lätt att läsa den som en skildring av mänskliga relationer.

I dikten får läsaren ta del av både hundens perspektiv och kattens. Diktens titel ”Den aller tristeste hunden i huset” avspeglar hundens självupplevelse och senare i dikten återges även hundens tankar. I dialogen ger kattens korta repliker både uttryck för empati och kattens förståelse av hundens situation.

Styrk sprogforståelsen med nordisk lyrik, 2026

Ordförklaringar:

trinn = steg

flau = generad